

Originalni naučni rad

UDK 368.914:336.1.07

DOI 10.7251/SVR1510010V

PERSPEKTIVE PENZIONOG SISTEMA KAO IZAZOV STABILNOSTI DRUŠTVENOG I ŽIVOTNOG STANDARDA

Prof. dr Željko Vojinović¹

Ekonomski fakultet NUBL, Banja Luka

Dr Blaženka Piuković Babičković²

Poreska Uprava Republike Srbije

Apstrakt: Budućnost, izazovi opstanka i razvoja jednog društveno ekonomskog sistema, u velikoj meri zavisi od rezultata osiguravajuće delatnosti, fondovima koji stoje na raspolaganju kao sopstveni izvori finansiranja nacionalne ekonomije. Milijarde eura koje godišnje oprihoduju osiguravajuća preduzeća kroz premiju osiguranja, ali i kroz druge vidove ulaganja, milioni zaposlenih u osiguranju u svetu, jesu pokazatelji značaja osiguranja za svaku nacionalnu ekonomiju.

Stabilnost životnog standarda građana u velikoj meri zavisi od delatnosti osiguranja, posebno penzijskog osiguranja, bez obzira da li je obaveznog ili dobrovoljnog karaktera. Penzijska politika je deo ekonomske politike svake zemlje. Penzijski sistem međugeneracijske solidarnosti već desetinama godina funkcioniše u svim evropskim zemljama, bez obzira na njihovo političko i ekonomsko uređenje i nivo razvijenosti.

U zemlji Srbiji već godinama broj umrlih je veći od broja novorođenih, napredak medicinske nauke produžava životni vek ljudi, veće stope nezaposlenih, produženje radnog veka do sticanja prava za penziju i neki drugi manje značajni faktori, uticali su na disproporciju broja zaposlenih u odnosu na broj penzionera. To je rezultiralo veoma lošim stanjem penzionog sistema i izazvalo pitanje njegovog budućeg funkcionisanja.

Ključne reči: *penzioni sistem, stabilnost, razvoj, standard, izazov, osiguranje.*

UVOD

Svaki čovek teži da osigura svoju egzistenciju i život u poznim godinama životnog veka, kada se smanjuje sposobnost za rad, usled veće mogućnosti nastanka bolesti ili druge sprečenosti da obezbedi život sebi i svojoj porodici. To se može ostvariti samo kroz određene vidove akumulacije

---

¹ Profesor ekonomije na Nezavisnom univerzitetu Banja Luka e/mail zv@inbajmok.com

² Rukovodilac u Poreskoj upravi Republike Srbije.

sredstava i njihovom očuvanju u realnoj vrednosti kroz različite vidove ulaganja.

Postoje brojne institucije koje se bave ovom problematikom. Sve te institucije u okviru državnog sistema čine socijalni sistem koji ima za ulogu obezbeđenje ekonomske sigurnosti građana. Tzv. socijalno osiguranje obuhvata penzijsko, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti. Cilj sistema socijalne sigurnosti jeste da pokrije rizike starosti, nesposobnosti, bolesti, invalidnosti i smrti. Time se obezbeđuje određena ekonomska i socijalna sigurnost svih građana koji imaju legalna primanja, kao i članova njihovih porodica.

SISTEM PENZIJSKOG OSIGURANJA

Penzijsko osiguranje može biti obavezno, zakonom propisano, ili dobrovoljno, u zavisnosti od slobodne volje građana za ovim vidom socijalne zaštite. Država u cilju zaštite interesa svojih građana može postaviti kao zakonsku obavezu da se osiguraju od pojedinih rizika. Najčešći vidovi obavezne zaštite građana se odnose na osiguranje autoodgovornosti, zdravstvena i penzione zaštite.

U praksi penzione zaštite sve češći je slučaj kombinovanja obavezne i dobrovoljne zaštite. Obaveznom zaštitom građani obezbeđuju penziju u slučaju doživljenja godina predviđenih za penziju dok se dobrovoljnom zaštitom obezbeđuje lična sigurnost i bolji život.

Potreba za kombinovanjem obaveznog i dobrovoljnog penzijskog osiguranja rodila se iz potrebe opstanka tog sistema i nastavka tekućeg finansiranja usled raznih nepovoljnih faktora, a sve u cilju održanja penzionog sistema koji treba da zadovolji sledeće uslove:

- Adekvatnost, da se osiguraju penzije koje će pokriti svakodnevne egzistencijalne potrebe penzionera i sprečiti širenje siromaštva na ove grupe građana,
- Otporan, penzioni sistem treba da ostane otporan na sve demografske i ekonomske promene,
- Podnošljiv, za radno aktivne sistem ne sme biti opterećujući na njihova primanja,
- Održiv, ovako zasnovan da bi ispunio ciljeve treba da je finansijski čvrst i dugoročno stabilan,
- Podsticajan, za pojedinca koji izdvaja iz svojih primanja i pored svojih potreba i sklonosti, dovoljno motivirajuća da štedi odgovorno za budućnost,
- Nezavisan, od uticaja države i nenamenskog trošenja, a ujedno održiv bez dodatnog finansiranja iz budžeta.

Reforme su pokušaji prevazilaženja problema u koje zapadaju pojedini penzioni sistemi. Jačim povezivanjem doprinosa i penzija, jačanjem dugoročne štednje i stvaranjem fondova koji su najveći institucionalni investitori, stvara se klima ekonomskog rasta i razvoja nacionalne ekonomije.

Reforme penzijskog sistema mogu se sprovesti na tri načina: parametarski, sistemski i funkcionalno. Parametarska reforma podrazumeva

podizanje starosne granice za odlazak u penziju, pooštavanje uslova za odlazak u penziju, prevremenu ili invalidsku, smanjenje iznosa penzija, povećanje doprinosa za penzioni sistem, povećanje efikasnosti nadležnih institucija i njihove administracije. Cilj ove reforme je poboljšanje finansijske situacije sistema tekućeg finansiranja.

Sistemsom reformom se pokušava dati akcenat na stvaranje sveopšteg podsticaja brzog ekonomskog rasta i razvoja, ubrzanom razvoju finansijskog tržišta i kapitalizovanom sistemu finansiranja.

Funkcionalna reforma ima za cilj jače povezivanje doprinosa i penzija, smanjenje nepotrebnog odliva penzija, povećanje produktivnosti i efikasnosti rada i smanjenje neformalnog tržišta rada i sive zone.

Za sprovođenje reforme u pozitivnom pravcu mora postojati makroekonomska stabilnost, niska stopa inflacije i dugoročna finansijska stabilnost. Neophodno je učešće jakih finansijskih institucija, banaka i osiguranje, čvrsta zakonska regulativa i veoma strog nadzor od strane države. Sve ovo uz poštovanje ekonomskih principa, pravila finansijske struke i bez mešanja drugih faktora može dati pozitivan rezultat.

Najčešće se reforme sprovode u tri stuba penzijskog osiguranja, kombinovanjem obaveznog i dobrovoljnog. Prvi korak jeste uvođenje dobrovoljnog penzijskog stuba, u kojem država prenosi održivost finansijske sigurnosti sa sebe na pojedinca i poslodavca. Uvode se privatni računi pojedinaca u sistem, time se osnov za penziju i visinu penzije formira prema motivima pojedinca. Tako se rizik sa veoma uzdrmanog državnog, tj. obaveznog sistema, prebacuje jednim delom na privatni, tj. dobrovoljni penzioni sistem. Takvu reformu je i Srbija pokušala da sprovede, ali je ukupan rezultat izostao.

Drugi stub koji je u planu da se uvede posle trećeg, predstavlja kombinaciju obaveznog i dobrovoljnog penzijskog sistema i on je trebalo da nastupi kao alternativa veoma nestabilnog postojećeg državnog sistema i nedovoljno formiranog privatnog penzijskog osiguranja. To je pokušaj reformi koju sprovodi penzioni fond u Srbiji.

Sve reforme su dobrodošle ukoliko postojeće stanje ne vodi nigde, samo se nije postavilo pitanje na koji način sprovesti te reforme, tj. koje ciljeve treba zadovoljiti i da li je moguće sprovođenje tih reformi u postojećem ekonomskom i finansijskom sistemu.

FUNKCIONISANJE PENZIJSKOG SISTEMA SRBIJE

Penzijskim osiguranjem obuhvaćeni su svi građani koji imaju legalna primanja, na osnovu čega se vrši njihovo evidentiranje i izdvajanje doprinosa, a time ostvaruje pravo na penzijsko primanje. To su sva zaposlena lica ili lica koja samostalno obavljaju delatnost i poljoprivrednici. Prema važećoj regulativi u obavezno socijalno osiguranje ubrajamo:

1. Penzijsko-invalidsko osiguranje,
2. Zdravstveno osiguranje i
3. Osiguranje nezaposlenosti.

Prava koja proističu iz ovih osiguranja jesu:

1. Pravo na starosnu penziju, u slučaju doživljenja starosti,
2. Pravo na invalidsku penziju, u slučaju invalidnosti,
3. Pravo na porodičnu penziju, u slučaju smrti,
4. Pravo na naknadu troškova sahrane,
5. Pravo na naknadu za telesno oštećenje, u slučaju povrede na radu ili profesionalnog oboljevanja.

Putem obaveznih doprinosa na primanja akumuliraju se sredstva u fondove kojima upravlja država ili je nadzorni organ putem svojih institucija. Te institucije delimo na: državne i privatne penzione fondove. U slučajevima kontrole i nadzora obično se država pojavljuje preko centralne banke ili agencije za nadzor. U Srbiji kontrolu i nadzor nad radom privatnih penzionih fondova država ostvaruje preko Narodne banke.

U većini zemalja državni penzijski fondovi funkcionišu po sistemu tekućeg finansiranja i dotacijama od strane države. Privatni penzioni fondovi se formiraju putem akumulacije kapitala.

Postoje tri načina ostvarivanja prava na penzijsku naknadu, kroz tri stuba penzijskog osiguranja. Prvi stub je obaveznog socijalnog karaktera. Drugi stub se formira obavezno kao dopunsko osiguranje penzijskom osiguranju, na principu ličnih računa. Treći stub je rezultat dobrovoljnosti građana, ukoliko se stvore strogi zakonski propisi za njegovo funkcionisanje uz strogu kontrolu i nadzor od strane države.

Prvi stub je rezultat tekućeg finansiranja i međugeneracijske povezanosti i solidarnosti. Ekvivalentnost uplata i isplata, tj. doprinosa i penzija se prati na godišnjem nivou i više funkcionišu po sistemu srazmere, a ne izjednačavanja. Doprinosi su najčešće u procentu od plata radno aktivnih, a visina penzije zavisi visine ulaganja. Može da se određuje na osnovu visine zarade u kraćem ili dužem vremenskom periodu izdvajanja doprinosa.

U svakom slučaju, da bi ovaj mehanizam srazmere mogao da opstaje u dužem vremenskom periodu, a namenski je neprekidan, potrebno je da se zadovolje određena načela funkcionisanja:

- Obaveznost izdvajanja doprinosa,
- Neprenosivost prava na penziju,
- Solidarno učešće svih radno aktivnih,
- Izjednačavanje ulaganja i primanja penzije,
- Generacijska povezanost i uzajamnost,
- Otpornost na razne demografske i ekonomske poremećaje,
- Dospelosti rizika i ispunjavanje obaveza.

Po principu funkcionisanja ovog sistema na bazi srazmere, a ne jednakosti, očigledno su moguće oscilacije u dovoljnosti finansijskih rezervi za pokriće obaveza. Zato je ostavljena mogućnost dotiranja od strane države.

Ovo jeste zdrav princip penzijskog osiguranja u stabilnim ekonomijama, sa velikim brojem radno sposobnih, malim brojem penzionisanih, tj. sa mlađom starosnom strukturom stanovništva i većim natalitetom zajednice.

Princip akumulacije kapitala je najčešće dobrovoljnog karaktera i rezultat je finansiranja poslodavca ili pojedinaca motivisanih na štednju. Koliko je ovaj sistem interesantan za evropske zemlje od momenta formiranja zajedničke valute, eura, ne bih mogao u ovom radu da podkrepim relevantnim podacima. Činjenica je da evropska zajednička valuta jeste doživela pad vrednosti u odnosu na ostale valute razvijenih zemalja sveta, pa stoga izražavam sumnje u mogućnost ostvarivanja prihoda tih fondova koji mogu pokriti valutni gubitak.

Osnovni ciljevi ulaganja u ove fondove jesu sigurnost, likvidnost i očekivani prihod. Investiciona aktivnost penzijskih fondova je strogo regulisana investicionom politikom i zakonom kako bi se zaštitili članovi fonda.

Prema međunarodnoj praksi i načinu utvrđivanja penzija imamo dve vrste kapitalizovanih fondova kako ih još zovemo:

1. Fondovi sa planovima definisanih doprinosa,
2. Fondovi sa planovima definisanih naknada.

U Srbiji je Zakonom o dobrovoljnim penzionim fondovima omogućeno ugovaranje penzijskih planova sa definisanim doprinosima. Načela funkcionisanja ovih fondova su:

- dobrovoljnost članova,
- raspodela rizika ulaganja,
- ravnopravnost članstva,
- javnost rada i
- akumulacija sredstava.

Upravljanje fondovima povereno je društvima za upravljanje fondom. Svi doprinosi i prilivi po raznim osnovama se vode na računima kastodi banke. Tako formirana imovina fondova je zakonski odvojena od troškova koje ima društvo za upravljanje fondom.

Sredstva penzionih fondova se vode kao anuiteti, a pošto imamo period akumulacije i period isplate, tako postoje i dva anuiteta. Sredstva se vode na individualnim računima, čime je omogućeno praćenje svake pojedinačne uplate i investicionih efekata. U toku akumulacije nije uključeno ugovaranje penzionih anuiteta.

Isplata penzionih anuiteta funkcioniše po opštim principima osiguranja, što podrazumeva i preuzimanje rizika od strane osiguravača. Obično osiguravajuća preduzeća preuzimaju oba rizika, rizik investiranja i rizik smrti. Nakon penzionisanja sredstva sa ličnih računa se prenose u društva za životno osiguranje gde se određuje visina anuiteta. U suprotnom, ako član fonda preuzima rizik na sebe, sredstva ostaju na njegovom računu i putem različitih formula se izračunava visina penzije, a isplate su moguće do visine sredstava na računu.

U Srbiji penzioni fond nema svojstvo pravnog lica nego se osniva kao fond posebne namene. Dozvolu za osnivanje fonda izdaje Narodna banka. Kontrolu i nadzor nad radom fonda vrlo strogo sprovodi Narodna banka Srbije, a toj instituciji je povereno i izdavanje rešenja za upravljanje fondom. Imovina Društva za upravljanje i imovina fonda su strogo odvojeni. Imovina fonda ne

može biti predmet prinudne naplate, zaloge, hipoteke, ne može ući u stečajnu ili likvidacionu masu Društva, kastodi banke ili člana fonda niti poslužiti za izmirenje obaveze bilo kojeg od nabrojanih lica prema trećim licima.

Iz ugla ove konferencije i budućnosti penzionih fondova značajno je dotaći se mogućnosti investiranja sredstava ovih fondova. Pre svega potrebno je istaći da postoje ograničenja koja se odnose na:

- do 10% imovine, moguće je investirati u hartije od vrednosti jednog izdavaoca, ili više njih ako su povezana lica, osim HV koje izdaje Republika ili Narodna banka,
- do 5% imovine u HV organizatora penzionog dobrovoljnog fonda koji je pristupio tom fondu.

Zabranjeno je ulaganje u HV koje izdaje Društvo za upravljanje, kastodi banka, brokeri ili dileri koji rade za fond, akcionari Društva za upravljanje ili druga povezana lica svih nabrojanih lica.

Državni penzioni fond je radi racionalnog i uspešnog obavljanja poslova, kao i lakše dostupnosti ostvarivanju prava na penziju, po funkcionalnom i teritorijalnom principu organizovan u Direkciju fonda, Pokrajinski fond u Novom Sadu, Službu Direkcije u Prištini, 35 filijala, 13 službi filijala i 121 ispostavu. Organi fonda su:

- Upravni odbor,
- Nadzorni odbor i
- Direktor fonda.

Upravni odbor broji 21 člana, predstavnici osiguranika, poslodavaca i korisnika prava. Bira se na četiri godine. Predsednika i zamenika bira Upravni odbor uz saglasnost Vlade Republike Srbije, na dve godine.

Upravni odbor bira i direktora fonda na četiri godine, uz saglasnost Vlade RS.

Nadzorni odbor se bira na četiri godine od predstavnika osiguranika i korisnika prava. Predsednika i zamenika bira Nadzorni odbor. Uloga NO je da

vrši nadzor nad finansijskim poslovanjem fonda, vrši uvid u sprovođenje zakona i drugih propisa u vezi sa finansijskim poslovanjem, kontroliše sprovođenje odluka UO, podnosi izveštaje najmanje jednom godišnje Vladi RS, a svako tri meseca UO fonda.

REZULTATI PENZIONIH FONDOVA SRBIJE

Stopa za određivanje doprinosa za penziona i invalidsko osiguranje je 26%. Za osiguranike u redovnom radnom odnosu osnovica je njihovo lično primanje do maksimalnog iznosa od 3.685.560,00 rsd na godišnjem nivou.

Za one koji samostalno uplaćuju doprinose najniža osnovica iznosi 35% prosečne republičke zarade za predhodno tromesečje, a najviša pet takvih proseka. Osnovice se usklađuju svaka tri meseca, prema kretanju zarada, a na raspolaganju je 13 osnovica koje se ne mogu menjati i one za prvi kvartal 2015. iznose:³

OSNOVICA OSIGURANJA	ODNOS OSNOVICE NASPRAM PROSEČNE ZARADE U ZEMLJI %	DOPRINOS (MESEČNO) U DINARIMA
22.357,00	35	5.812,82
25.551,00	40	6.643,26
34.494,00	54	8.968,44
41.521,00	65	10.795,46
51.102,00	80	13.286,52
55.574,00	87	14.449,24
73.460,00	115	19.099,60
81.125,00	127	21.092,50
99.011,00	155	25.742,86
127.756,00	200	33.216,56
191.634,00	300	49.824,84
255.512,00	400	66.433,12
319390,00	500	83.041,40

Pravo na početak isplate penzija iz državnog fonda stiće se po osnovu ispunjenja uslova, a to je tzv. puna penzija kada se dožive zakonom predviđene godine života i radnog staža. Reforme u Zakonu o penzijskom i invalidskom

---

³ www.pio.rs

osiguranju išle su u pravcu podizanja visine godina života i godina radnog staža, tako što bi se svake godine pravo na starosnu penziju pomerilo za četiri meseca naviše, sve do 2023. godine.

U periodu 2007-2013. godine iznos penzije u Srbiji je uvećan za 6.745,00 rsd što procentualno i nije malo u odnosu na najniži doprinos, a računajući na 1,7 miliona penzionera predstavlja veliki udar na fond, a samim tim i na budžet.

Problem Srbije nije samo uvećanje penzije nego i sve veći broj korisnika u odnosu na broj osiguranika. Broj novih penzionera povećao se za 153.454, a to je u proseku svakog dana skoro 60 penzionera više na kasi PIO fonda. Broj ljudi koji su odlazili u penziju je naravno bio i veći jer se u broji od 60 dnevno, radi o razlici između onih koji su odlazili u penziju i onih koji su umrli.

Godine 2007. na spisku Fonda PIO bilo je 1.569.048 penzionera, a na kraju prošle godine 1.722.649. Da sve bude još teže i gore, kako je rastao broj penzionera tako se smanjivao broj zaposlenih. Prema podacima Fonda PIO, objavljenih u Statističkom biltenu, te 2007. godine odnos penzionera i zaposlenih bio je 1,5, a na kraju prošle godine on je iznosio 1 prema 1,1, odnosno već je tu svaki zaposleni imao svog penzionera. Na kraju prošle godine bilo je 1.722.649 penzionera i 1.875.964 osiguranika- zaposlenih. U zaposlene su se pritom ubrojali ne samo radnici, već i samostalci odnosno zanatlije, poljoprivrednici i vojna lica. No kada se uzme samo odnos penzionera koji su do penzije došli iz radnog odnosa i zaposlenih onda je odnos još manji: 1 prema 1. Podaci pokazuju da je 1.438.016 bivših radnika, a sadašnjih penzionera "izdržavalo" 1.494.132 zaposlena.⁴

Koliko se ubrzano radnici penzionisani, kako bi se sprovela privatizacija, i kako se država nije libila da ih sve pošalje na šalter penzionog fonda najbolje ilustruje podatak da su samostalci i dalje sačuvali izuzetno visok odnos između njihovih penzionera i zaposlenih. Naime, na kraju prošle godine bilo je 72.036 penzionera samostalnih delatnosti, a za njih je doprinose izdvajalo čak 221.031 zanatlija. Tu je, dakle, odnos između penzionera i zaposlenih 1 prema 3.1. Taj "idealni" odnos koji nedostaje celoj Srbiji da bi penzioni sistem bio održiv beleži se samo kod zanatlija, ali kako oni od pre nekoliko godina dele sudbinu celog penzionog sistema, jer je njihov fond pripojen jedinstvenom penzijskom fondu Srbije, njima to ništa ne znači, jer najavljeno smanjenje penzija odnosi se i na njih.⁵

Najlošiji odnos u strukturi penzionog fonda imaju poljoprivredni penzioneri. Na svaku penziju poljoprivrednicima manje od jednog doprinosa se uplaćuje u fond, tačnije 1:0,8 a to je i razlog izuzetno malih poljoprivrednih penzija, gde prosek ne dostiže ni 10.000 mesečno.

Pored ovakvih pokazatelja i stanja u penzionom sistemu bilo je neophodno tražiti dopune koje su usledile Zakonom o penzijsko invalidskom osiguranju od 01.01.2011. godine. Uslov za penziju jeste 65 godina života i

---

⁴ www.b92.net

⁵ Isto.

minimum 15 godina radnog staža ili 45 godina radnog staža za muškarce. Time se ostvaruje pravo na punu starosnu penziju. Kod žena je uslov bio 60 godina života uz minimum 15 godina radnog staža. Uslov od 60 godina je promenjen i u periodu 2014-2020. se na svaku godinu dodaje 6 meseci tako da je uslov u 2020 godini 63 godine života. Bezuslovan je radni staž od 45 godina za odlazak u punu starosnu penziju.

Kod prevremene starosne penzije za muškarce uslov godina života je sa 55 uvećan na 60 uz radni staž od 40 godina, a kod žena sa 54 na 60 godina života uz uvećanje i radnog staža sa 38 na 40 godina u 2015. godini.

Umanjenje za prevremenu penziju može da iznosi najviše do 20,4%, dok je mesečno umanjenje za nedovršene godine života za odlazak u penziju po zakonu 0,34% za svaki mesec.

Pored zabrinjavajućih podataka penzionog sistema Srbije, dodatni problem predstavlja i broj novorođenih u odnosu na broj umrlih koji je godišnje manji za oko 30.000, na ukupan broj stanovnika koji je nešto malo veći od sedam miliona. Predstavnici penzionog fonda bi trebali uzeti u obzir i stalan odliv radno sposobnog stanovništva, što sve utiče na potencijal sistema penzionog osiguranja.

Neke od reformi koje su sprovedene odnose se opet na opterećivanje izuzetno opterećenje privrede. Reformskim zakonom iz 2004. godine predviđeno je da sve povrede na radu idu na teret poslodavca, a ne fonda. Čak se išlo u toj meri da je Skupština glasala o predlogu koji je usvojen da i put od kuće do posla i nazad predstavlja radno mesto, kako bi bilo koja povreda u tom vremenu i prostoru išla na teret poslodavca, a ne fonda. To podrazumeva da u slučaju povrede na radu poslodavac za sve vreme bolovanja radnika plaća doprinose i platu zaposlenom, a ne da je povređeni na teretu državnog fonda.

Ta procedura je još imala zakonsku osnovu i pravni okvir koji su privrednici morali da poštuju. Ono što je negativno, a nije imalo pravni okvir, gde je fond za zdravstveno osiguranje radnika izgubio sve sporove koji su vođeni sudskim putem jeste nastojanje fonda da lečenje povreda na radu takođe prebaci na teret poslodavca. Posebno se mogu istaći fakture za lečenje koje su zdravstveni centri ispostavljali fondu, a fond dalje pravnim licima u kojima je najveći deo fakturisan za, kako u opisu stoji, *pripremu pacijenta za dalje lečenje*.

ZAKLJUČAK

Perspektive i budućnost penzionog sistema Srbije, samim tim i svih sadašnjih osiguranika, budućih penzionera, a i sadašnjih penzionera, mogla bi se ukratko opisati kao *nemoguća misija*. Dosadašnje funkcionisanje penzionog i socijalnog sistema u celosti možemo smatrati srećom ili umećem, na teret budžeta, opterećivanjem spoljnog duga, kada su izvori prihoda sve manji, a to su doprinosi na teret radnika kojih je sve manji broj u odnosu na penzionere i plate kao osnovice koje su izuzetno male.

Pored nezahvalne finansijske situacije veliki problem predstavljaju i demografska kretanja, starosna struktura stanovnika i veliki procenat nezaposlenosti kao i dobar deo neevidentiranih radnika.

Velike demografske promene su odlazak mladih, koji tek što završe škole u potrazi za poslom, za boljim sutra traže svoju egzistenciju u drugim državama. Na taj način radno sposoban građanin odlazi iz zemlje, a stvarni razlozi jesu nedostatak radnih mesta, niska lična primanja i opšta sigurnost. Do sada je bio slučaj da uglavnom mlađi odlaze, ali sada više nije tako. Imamo slučaj grada sa 130000 stanovnika iz kojeg se u zadnje dve godine nedeljno iseljavalo preko 20 građana.

Srbija postaje država sa izuzetno visokom starosnom strukturom stanovništva. Godišnje umre više nego se rodi za 30 hiljada građana, što je na ukupan broj stanovnika izuzetno nepovoljan podatak. S obzirom na migracije, a poznato je da se stariji, penzionisani, ne odlučuju na taj korak i uz prethodni podatak jasno je zašto starimo. To se negativno odražava na prihode penzionog sistema.

Uzimajući u obzir broj nezaposlenih i još uvek veliki broj neevidentiranih radnika, jasno je da se tu krije određeni potencijal penzionog sistema, ali su neophodne sistemske reforme u društvu, što je u ovom momentu jako teško izvesti.

Neophodno je izvršiti parametarsku, sistemsku, funkcionalnu i svaku drugu reformu penzionog sistema Srbije. Dosadašnje mere koje su preduzimane bile su samo početak nekih promena u funkcionisanju sistema. Uvođenjem trećeg stuba penzionog sistema nije u potpunosti dalo rezultat, jer taj sistem u ekonomskim prilikama u kojima je Srbija ne može funkcionisati.

Uvođenje drugog stuba je u potpunosti neophodno što pokazuju iskustva svih zemalja u tranziciji. Sistem tekućeg finansiranja je u problemu dok je sistem kapitalizacije moguća alternativa. Nemoguće je izvršiti promene ukoliko se ne popravi životni standard, ali i onda treba povesti računa o finansijskoj stabilnosti i ravnoteži. Već se kroz istoriju ekonomskog sistema dešalo potpuno obezvređenje svih fondova, pa je narod sumnjičav prema svim vidovima takve akumulacije kapitala.

Rešenje ovako zamršenog kruga problema je teško videti. Da li štednja koja se nameće od strane EU, kroz povećanje poreza i drugih mera može dati rezultat u uslovima niskog životnog standarda, velikih stopa i velikog broja osnova za oporezivanje i uz to jako veliki broj radnika u administraciji kao što je slučaj u Srbiji, je pitanje svih nas koji živimo i radimo za budućnost u državi Srbiji.

PROSPECTS OF PENSION SYSTEMS AS A CHALLENGE OF SOCIAL STABILITY AND LIVING STANDARDS

Professor Željko Vojinović PhD, Blaženka Piuković Babičković PhD

Abstract: Future, challenges for survival and development of a socio-economic system, largely depends on the results of the insurance business, funds that are available as own sources of financing of the national economy. Billions of euros annually insurance companies turned into income through insurance premiums but also through other forms of investment, millions of employees in insurance in the world, are indicators of the importance of insurance for each national economy.

The stability of living standards largely depends on the insurance business, especially pension insurance regardless of whether it is mandatory or voluntary

character. Pension policy is part of the economic policies of each country. The pension system of intergenerational solidarity for decades operates in all European countries, regardless of their political and economic structure and level of development.

In the country of Serbia for years, the number of deaths exceeded the number of births, the progress of medical science extends the life of the people, higher rates of unemployment, the extension of working life to earn the right to pension and other less significant factors influenced the disproportion between the number of employees in relation to the number of pensioners. This resulted in a very poor state pension system and caused the question of its future functioning.

Keywords: *pension system, stability, development, standard, challenge insurance.*

LITERATURA

1. Avdalović, V., Marović, B., Kalinić, Z., Vojinović, Ž. (2009): "*Upravljanje rizicima u osiguranju*", Nezavisni univerzitet Banja Luka.
2. Zakon o investicionim fondovima, *Službeni Glasnik Republike Srbije*, 46/2006.
3. OECD, *Insurance and private pensions compendium from emerging market*, 2001.
4. www.nbs.rs, pregledano 11.01.2015.
5. www.pio.rs, pregledano 22.02.2015.
6. www.b92.net, pregledano 25.02.2015.